

Kulturuloške razlike u interpretaciji snova

Kosanović, Dajana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:902601>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

DAJANA KOSANOVIĆ

**KULTUROLOŠKE RAZLIKE U INTERPRETACIJI SNOVA
(ZAVRŠNI RAD)**

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kulturalne studije

Dajana Kosanović
Matični broj: 0009074971

KULTUROLOŠKE RAZLIKE U INTERPRETACIJI SNOVA

Prediplomski studij kulturologije

Mentor: Dr.sc. Sarah Czerny

Rijeka, 15.9.2019.

SAŽETAK

Snovi, mistični pojam koji uveliko okupira ljudsku misao od daleke povijesti pa sve do danas. Htjenjem prodiranja u materiju pojma, nekolicina teoretičara se bavila dekonstruiranjem istog. Međutim, postoje različite teorije ovog psihološkog fenomena koji zbog svoje subjektivnosti, koja između ostalog naveliko odupire objektivnom istraživanju, ostaje mistik. Izdvojila bih dvije teoretske pozicije koje zagovaraju različite strane. Naime, s jedne strane snovi su subjektivno iskustvo, a s druge strane ih percipiramo kao lažna sjećanja.

Kakvu ulogu igraju snovi u životima pojedinaca, teško je odgovoriti. No, poznato je da kultura igra veliku ulogu na sadržaj snova. Naime, svaka kultura ima drugačije gledište na navedenu ulogu snova, a to možemo zaključiti i na kraju ovoga rada. Bitno je napomenuti da se snovi mogu objasniti na temelju znanstvenih i kroz duhovne poglede. Nadovezujući se na navedeno, kroz rad je istaknuto istraživanje koje će nas pobliže dovesti do razotkrivanja. Dakle, istraživanje se temelji na ispitivanju sudionika koji se nalaze u dvije različite države koje se razlikuju po nekolicini kulturoloških segmenata. Na kraju rada rezultati prikazuju što zapravo modificira značenje snova.

Ključne riječi: snovi, sanjanje, teorije, značenje, znanost, religija

SUMMARY

Dreams, a mystical term which occupies human thought from history to the today. To find out, what is the substance of the term, several theorists have been explored it. However, there are different theories of this psychological phenomenon because of its subjectivity remains a mystic. I would single out two theoretical positions advocated by different parts. On the one hand, dreams are a subjective experience, and on the other hand, we perceive them as false memories.

It is difficult to answer what is the role of dreams in the lives of individuals, but culture is known to play a large role in content of dreams. Every culture has a different view and it is important to note that dreams can be explained on the basis of scientific and spiritual views. This research is based on an examination of participants located in two different countries that differ in several cultural segments. At the end of the paper, the results show what actually modifies the meaning of dreams.

Key words: dreams, dreaming, theory, meaning, science, religion

1. UVOD

1.1.Što je uopće kultura

Odemo li nekoliko koraka u povijest, naići ćemo na relevantno ime koje glasi Richard Johnson. Profesor kulturalnih studija na Sveučilištu Nottingham Trent, ujedno i autor djela pod nazivom "Što su uopće kulturalni studiji?", čija će nas "definicija" uvesti u kontekst kulture;

"Zanimao se kulturom radnika, teorijom i pedagogijom kulturalnih studija, historiografijom, seksualnošću i djetinjstvom." (Duda, 2006:107)

Johnson kroz navedeno djelo nije dao točnu definiciju kulture kao ni kulturalnih studija, a to nas navodi kako je pojam kulture vrlo kompleksan, te kako ne postoji točna definicija. Kultura je bitan društveni fenomen, te bih ju nazvala "složenom" kategorijom koju je vrlo teško definirati s obzirom na široki spektar različitih disciplina kojih se dotiče i ima važnu ulogu.

Osvrnuvši se na "početke" i temelje civilizacije, za čija saznanja smo saznali kroz fakultetsko obrazovanje na Kulturalnim studijima, kultura (colere lat.), što znači uzgajati, štititi, štovati, dolazimo do teze da se latinski pojam odnosi na poljoprivredu, odnosno na rad u sektoru kao takvom.¹ Kultura kao pojam je vrlo brzo prerasla u pojam "kulture duha" kako navodi Johnson u svome djelu. Naime, "kultura duha" označava nauku, točnije obrazovanje pojedinca. Tijekom vremena, pojam se sve više afirmirao, te poprimio različite epitete koji se odnose na nekolicinu sfera. Naime, kulturu možemo pojmiti kao jednu od značajnih, možda i najznačajnijih sfera ljudskog društva i ljudske populacije u globalu. Ukoliko uzmemo u obzir društvo i prostor, odnosno podneblje na kojemu se ono nalazi, utoliko kultura poprima svoju relevantnost, a ponajviše u interakciji s društvom i društvenom sredinom:

"Članovi društva obično shvaćaju kulturu kao nešto samo po sebi razumljivo. Ona postaje u tolikoj mjeri dio njih da često nisu ni svjesni da postoji." (Haralambos, 1989:17)

¹ Značenje kulture prema hrvatskoj enciklopediji, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34552>
pogledano: 5.6.2019

Uzmemo li u obzir njezinu neodređenost i nemogućnost definiranja, potrebno je pobliže promotriti istu. Dakle, rezoniranjem dolazimo do toga da ista nastaje prilikom naslijeđa u društvenim skupinama. Ukoliko dolazi do nastajanja određene skupine ljudi, nazovimo društvom, utoliko su potrebni temelji za izgradnju istog, a u ovome slučaju je to kultura. Naime, kultura proizvodi društvo, te društvo proizvodi kulturu. Odnos kao takav, konotacija je simbiozi zato što jedno bez drugoga ne bi moglo postojati jer pojam kao takav ne bi poprimio isto značenje koje ga trenutno karakterizira. Potom, Johnson u svom tekstu iznosi svoja tri stajališta u vezi kulturalne kritike²:

- 1. Kulturalni procesi su tijesno povezani s društvenim odnosima, osobito u klasnim odnosima i klasnim formacijama, s podjelama, s podjelama prema spolu, s rasnim strukturiranjem društvenih odnosa i s dobnom opresijom kao oblikom ovisnosti*
- 2. Kultura podrazumijeva moć i pomaže stvaranju nejednakosti u sposobnostima pojedinca i društvenih skupina da odrade i ostvare svoje potrebe.*
- 3. Kultura nije ni nezavisno ni izvana određeno područje, već poprište društvenih razlika i sukoba.*

Uzevši u obzir ljudski i životinjski svijet, naići ćemo na nekolicinu razlika, a jedna od njih je upravo kultura. Životinje su afirmirane tako da preživljavaju bez nekih posebnih uvjeta dok je ljudsko društvo kroz povijest stvorilo kulturu da bi moglo preživjeti. Zbog želje za toplinom, ljudi su pokrenuli proces izrađivanja odjeće, a izradu iste možemo kategorizirati pod materijalnom kulturom. Naime, društvo ima potrebe, a pojedine jesu potreba za interakcijom s drugim ljudima. Stvaraju se obiteljske veze, intimne veze, prijateljstva da bi na lakši način došli do faze sigurnosti i bogatstva koje ne mora nužno biti materijalno jer kultura je i ono što nam je oku nevidljivo, rukom neopipljivo. Vratimo se na usporedbu životinja i ljudi. Dakle, životinje jesu bića vođena instinktima dok je čovjeku potrebno puno više od samog instinkta, a aludiram na pojam znanja. Pojedinaac, društvo, uči određena znanja tijekom cijelog životnog vijeka, a proces kao takav se razvija kroz kulturu. Društvo je kulturno uređeni aspekt koji posjeduje sve oblike kulture od materijalne do nematerijalne pa se tako kultura prilagođava.

Jedne od relevantnijih značajka kulture jesu simboli. Kultura se uči, a proces učenja se odvija

² Sadržaj teksta prema djelu: "Što su uopće kulturalni studiji", Richard Johnson, 1986:65

na temelju simbola pomoću kojih prenosimo informacije u interakciji s pojedincem ili društvom. Ljudi jesu populacija koja se isključivo bavi upotrebom simbola kao takvih. Također, druga živa bića koriste komunikaciju u suživotu, ali ta komunikacija se ne odvija pomoću simbola. Prema autoru Eliade³, simbole možemo pronaći u različitim sferama života, te navodi da sve ovisi o pridodavanju značenja i pronalaženja odgovora. Naime, simboli, koji su dio mita, su način života. Simboli kao takvi su subjektivnog tipa što ukazuje na njihovu afirmaciju u različitim kontekstima. Naime, mogu poprimati nova značenja. Simboli su temelj kulture, a najvažnija komponenta je upravo jezik. Dakle, jezik se sastoji od simbola, a procesom socijalizacije, poprimamo različite nauke i saznanja o istome i samim time živimo kulturu.

Kada govorimo o značajkama, aludiramo i na biološko naslijeđe, odnosno na socijalizaciju kroz koju je relevantna značajka jezik. Naime, prema definiciji hrvatskog jezičnog portala⁴, jezik je sustav glasova, gramatike, naglasaka, riječi i fraza kojima ljudi izražavaju svoje misli i osjećaje. Pomoću jezika lakše postizemo level interakcije s drugim živim bićima, te smo podložni dekonstruiranju i potpunom opisivanju pojava što je nužno ukoliko smo kao ljudi privrženi socijalizaciji, odnosno življenju u grupama. Naime, da bi razumjeli zbivanja, ono što nas okružuje i da bi objasnili ili opravdali određene postupke služimo se jezikom kao sredstvom koje nam uveliko pomaže pri interakciji s ostalim živim bićima.

Ukoliko je kultura komponenta koja sadrži različite sfere za društveni razvoj, utoliko je potrebno da sadrži i norme. Prema Josipu Siliću⁵, normu treba promatrati kao statičko-dinamičku pojavu uvjetovanu sistemom i govorom. Ona pretpostavlja i put od sistema do govora i put od govora do sistema. Sinkronijski aspekt joj omogućava stabilnost, dijakronijski evoluciju. Norme ili pravila su potrebna da bi se lakše prilagodili određenim situacijama. Naime, potrebne su određeni obrasci, odnosno upute koje nas upućuju kako bi se trebali ponašati u određenim situacijama. Dakle, svaka kultura ima vlastite obrasce ponašanja i ukoliko se ne pridržavamo određenih, utoliko nismo ispunili očekivanja okoline te na taj

³ Sadržaj orijentiran prema djelu "Mythos and logos". Autor navedenoga djela, Mircea Eliade, objašnjava pojam simbola: "Cognitive ability that allows to people to have culture and to communicate about culture concepts"

⁴ Definicija jezika prema Hrvatskom jezičnom portalu, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pogledano 18.6.2019

⁵ Sadržaj teksta prema jezikoslovcu Siliću, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=55957>, pogledano: 19.6.2019 koji je orijentiran prema njegovom djelu "Nekoliko misli o normi"

način možemo biti odbačeni u grubom smislu te riječi. Uzmimo za primjer proces rukovanja. Naime, hrvatska kultura nas navodi na normu rukovanja prilikom pozdravljanja ili upoznavanja druge osobe. Međutim, u drugim kulturama, norma rukovanja se smatra neprihvatljivom. Dakle, u hrvatskoj kulturi kao takvoj, ako se netko ne pridržava te norme, okarakterizirat ćemo ga kao nepristojnog, neodgojenog i slično dok u nekoj drugoj kulturi se može dogoditi obrnuti slučaj. Pored normi, nailazimo i na pojam vrijednosti koji je jedan od relevantnijih elementa kulture. Naime, pojam vrijednosti⁶ je teže definirati jer ga možemo promatrati na različitim stupnjevima. Međutim, prema filozofskoj tezi, vrijednosti se razlikuju s obzirom na svoj odnos prema subjektu. Naime, vrijednost je jednaka karakteru kvalitete, nešto što je formalno dobro. Vrijednosti nam pomažu u odabiru određenih segmenata u životu. Kao i norme, tako se i vrijednosti razlikuju u kulturama. Naime, vrijednost je u punom smislu te riječi ono što je dobro i ispravno. Kao primjer bih navela božanstvo u arapskoj kulturi koja ima veliku vrijednost te privrženost naroda koji uvelike štiju vlastitu kulturu nadasve u toj sferi. Heler (1981.) kaže da su vrijednosti kategorije orijentacije neophodne za društveni život koje su preuzele ulogu bioloških instinkta koje su ljudi u svom razdoblju izgubili.

1.2 Pojam religije

Ljudski mozak propitkuje nekolicinu pitanja koja se tiču različitih sfera ovozemaljskog i onozemaljskog. Postoje i pitanja koja se prenose s generacije na generaciju, a zahtijevaju odgovore u vezi ljudskog postojanja. Pitamo se: "Tko li smo?", "Od kuda potječemo?", "Što se dešava nakon smrti?", te nekolicina drugih u nizu. Navedena pitanja jesu relevantna za znanost pa tako i za religiju koja je kao takva, jedna od temeljnih filozofskih pitanja.

Postoje različite definicije, no izdvojila bih sljedeću koja glasi:

"Religija je sustav shvaćanja, vjerovanja, ponašanja, obreda i ceremonija pomoću kojih pojedinci ili zajednica stavljaju sebe u odnos s Bogom ili nadnaravnim svijetom..." (Ćorić, 2003:17)

⁶ Sadržaj prema Hrvatskoj enciklopediji, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=65496>
pogledano: 22.6.2019

Prema latinskom značenju, riječ religio⁷ odnosi se na vjeru, sustav vjerovanja, etičkih vrijednosti i čina kojima čovjek izražava svoj odnos prema svetom. Međutim, susreću se dva stajališta religije. Prvo stajalište zagovara tezu da je ista urođena u pojedincu, a drugo je usko vezano uz subjektivni razvoj iste kroz povijest. Različiti izvori nas navode na stajalište u kome ono potiskuje prvo navedeno.

Naime, religija kao poseban oblik društvene svijesti, prolazila je kroz različite faze subjektivnog razvoja. Dakle, podijelila se na pretpovijesnu i povijesnu religiju, a na to nam ukazuje kako je ljudsko postojanje od samih početaka svijeta pod jednim velikim upitnikom koje je zanimalo najranije pretke, odnosno svjesnog čovjeka pa sve do dana, odnosno modernog čovjeka. Naime, prvi oblici religije dolaze do izražaja u dalekoj povijesti, odnosno u prvim ljudskim zajednicama kada su isti shvatili da čovjek nekolicinu dešavanja u prirodi ne može u potpunosti sam kontrolirati te da postoji neka veća sila koja ne treba biti nužno fizička.

Sociološki pristup nastoji razumjeti ulogu religije. Pojam religije je uveliko u interakciji s čovjekom. Da bi pobliže spoznali religiju te religijsko iskustvo, ono na što trebamo obratiti pažnju je subjektivnost i objektivnost. Naime, ako navedenim dimenzijama dodamo još pojam vrijednosti, dobiti ćemo bitne komponente za razumijevanje religije i religijskog iskustva. Međutim, dolazimo i do filozofskog pristupa prema pojmu religije, koji sudeći prema svemu, tvrdnje, utjecaje, teze i stavove podvrgava na određenoj, ali racionalnoj razini:

"Ti su filozofski sistemi imali svoje principe u kojima su religija i teologija dobivale drugačije tumačenje. Iako su ti pojedini izvori često ostajali u imanentnom slijedu religijskog uvjerenja, ipak se tu dobio sasvim drugačiji sadržaj od onoga koji je crkva štitila i učila" (Bošnjak, 1987:195)

Prema M. Eliade, u knjizi "Slike i simboli", simboli i vrijednosti su datosti prema kojima religijsko iskustvo dolazi do izražaja. Osvrnemo li se na pojam mita koji je opisan kao priča, legenda koja je izrečena od strane naših predaka. Dakle, odnosi se na početke života, svijeta, na kulturu, bogove i religijske domene. Mit je tradicija utemeljena na imaginaciji ili subjektivnom razmišljanju o svijetu, te nas isti orijentiraju ka aspektima života koji u suštini mogu biti posve istiniti. Dekonstruiranje mita ovisi o pristupu: antropološki, sociološki,

⁷ Sadržaj prema Hrvatskoj enciklopediji, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52381>
pogledano: 22.6.2019

psihološki, teološki... Dakle, mit je kompliciran koncept za kojeg se nudi nekoliko promišljanja, odgovora te različitih definicija, kao i što tvrdi i Levi-Strauss:

"Mitovi se i dalje na široko tumače na konfliktne načine:kolektivni snovi, ishod nekakve estetske igre, temelj rituala...Mitološke figure smatraju se personificiranim apstrakcijama, diviniziranim herojima ili propalim bogovima." (Levi-Strauss, 1955: 428)

Nakon mita, logično je i spomenuti legende, odnosno logos. Eliade navodi da je ono glavni sistem mita. Naime, dekonstruirajući logos, može proizići objašnjenje koje je usko vezano za pojam ritualnosti. Eliade, uzevši u obzir pojam ritualnosti, navodi kako se važnost navedenoga pojma temelji na legendama o mitološkim bogovima i herojima koji su postojali nekada davno ili još uvijek postoje u onozemaljskom i trebaju se štovati da bi ljudi pronašli dobro, sreću i mir. Ritualni imaju značaj te svoje simbole kroz koje proizlazi, ali ne i nužno, religijsko iskustvo. Obavljaju se u određeno vrijeme u godine i posjeduju vrlo simbolične, značajne komponente za ljudsku populaciju. Sukladno navedenom, prema definiciji, legenda je čitanje odabranih poglavlja iz priča o životima svetaca, odnosno, knjiga ili zbirka u kojoj su takve priče skupljene.⁸

Prilikom analize pojma religije, odnosno dekonstruiranjem iste, možemo uvidjeti probleme koji se odnose na kulturalni kontekst. Ukoliko želimo precizirati pojam, utoliko dolazimo do nekolicine različitosti u shvaćanju istog. Osvrnemo li se na tri relevantna pojma koji su na očigled usko povezani u religijskom iskustvu, a to su religija, vjera i vjerovanje, te razmišljajući objektivno, pojmovi su usporedivi i mogu se staviti u isti kontekst, no vodeći se subjektivnim razmišljanjem, navedena tri pojma se mogu orijentirati ka tri različite discipline.

Uzevši u obzir "oca psihoanalize", prema Freudovim radovima možemo naići na teze o religiji, pa tako Palmer, (2001:23) navodi kako Freud razvija tezu prema kojoj je religija univerzalna opsesivna neuroza ljudskog roda. Naime, dovodi u jednaki kontekst religiju i opsesiju jer ukoliko ne izvršimo neki određeni ritualni proces, utoliko se čovjeku može javiti grižnja savjesti. Dakle, dolazimo do primoranosti na određene rituale zbog mirnog duha, odnosno savjesti kao takve.⁹ Međutim, navedena teza svodi religiju u kontekstu psihološkog

⁸ Sadržaj prema Hrvatskoj enciklopediji, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=35853> pogledano: 30.6.2019

⁹ Budućnost jedne iluzije 1927, Nelagodnost u kulturi 1930, Mojsije i monoteizam

procesa, odnosno neuroze. Navedeno možemo i usporediti s "bolesti" čovječanstva u kojoj religija predstavlja izvor utjehe za sve loše i zlo u ovozemaljskom, te navedeno možemo povezati i s Marxovom tezom za koju sam čula na kolegiju "Osnove Marksizma", točnije djelu "Prilog kritici Hegelove filozofije prava" u kojoj Marx izjavljuje da je religija svojevrsna droga koju koristi potlačena klasa kako bi "smanjila" bol zbog iskorištavanja od strane vladajuće klase:

*"Religija je opijum za narod"*¹⁰

Naime, vjerovao je da religija predstavlja najveću prepreku ljudskom razvoju, odnosno, da je ona proizvod društva kao ultimativni oblik koji sam sebi prkosi.¹¹

Između nekolicine autora, teoretičara o religiji, ističe se i Emile Durkheim u svome djelu "Elementarni oblici religijskog života". Dakle, u djelu pronalazimo opisnu definiciju religije:

"Čvrsto povezan sistem vjerovanja i običaja koji se odnose na svete, to jest izdvojene i zabranjene stvari, naime sistem vjerovanja i običaja koji sve svoje pristalice sjedinjuju u istu moralnu zajednicu zvanu crkva." (Durkheim, 1982: 44)

Naime, iz navedenoga možemo uvidjeti da je Durkheim kategorizirao religiju kao dio sistema koji uza sebe povezuje nekolicinu dimenzija, a neke od relevantnijih jesu običaji, vjerovanje te crkva u određenim kulturama. Osvrnemo li se na crkvu kao instituciju i bitnu sferu religijskog iskustva, Durkheim navodi kako u povijesti religiju ne možemo susresti bez crkve, ali kroz prolazak vremena, vjerovanje, odnosno religija ne mora nužno biti iskazana kroz instituciju kao takvu¹². Naime, autor svojim tezama razlučuje vjerovanje od obreda, a vjerovanje je definirao kao:

"Stanje mnjenja i sastoji se u predstavama, a obredi su određeni načini djelovanja." (Durkheim; 1982: 35)

1.3. Što su snovi?

¹⁰ Sadržaj prema "Prilog kritici Hegelove filozofije prava"

¹¹ Sadržaj prema "Prilog kritici Hegelove filozofije prava"

¹² Sadržaj teksta prema djelu "Elementarni oblici religijskog života" Emile Durkheim, 1982:41

Ne mogu zaobići odnose između mašte i snova. Naši noćni snovi nisu ništa drugo do li takvo maštanje, što nam postaje jasno kada ih tumačimo, na što nam ukazuje i sam Freud.

Pojam spavanja svrstavamo pod normalno biološku potrebu poput hranjenja. Postoji nekolicina teorija koje nam odgovaraju na pitanje zašto spavamo, te svaka od njih ima svoje relevantne i manje relevantne činjenice, od toga da na takav način čuvamo energiju do toga da naš mozak regulira procesiranje informacija i emocije i jača memoriju. Prema hrvatskom jezičnom portalu, gdje pronalazimo nekolicine definicija, glagol spavanje¹³ je opisan kao razdoblje tjelesne i psihološke nepovezanosti s okolinom, praćeno karakterističnim EEG nalazima.

Spavanje se može definirati kao "normalno ciklično neurofiziološko i psihičko stanje smanjenje ili karakteristično izmijenjene aktivnosti neurona u centralnom nervnom sistemu, koje se regularno smanjuje u toku svakog 24- satnog perioda s budnim stanjem ili stanjem povišene aktivnosti."¹⁴ Laboratorijska ispitivanja dala su nam točniju sliku o tome što se dešava tijekom procesa spavanja. Elektroencefalografska ispitivanja su pokazala da se spavanje dijeli na četiri dimenzije koje se neprestano izmjenjuju od slike koja liči na budno stanje pa do one koje možemo povezati sa stanjem kome. (Parker, J i Parker, D., 1987)

Kada se spomene pojam spavanja to nas asocira na sanjanje. Naime, pojam sna se povezivao i s duhovnosti jer ga čovjek u ovozemaljskom ne može u potpunosti dekonstruirati i prepoznati njegov značaj.

Možemo li biti sigurni u tezu da trenutno ne spavamo? Kako znamo da sve ovo nije san i da zapravo nismo budni? Pitanja koja je postavljao francuski filozof Rene Descartes. Nije došao do odgovora, no ono što je zaključio, te u što je siguran je zapravo postojanje svijesti. Naime, ono što sanjamo, velikim dijelom povezujemo s budnim stanjem naše svijesti, odnosno s realnosti i zbiljom. Kracke u svome djelu¹⁵ navodi razlike između sna i budnosti, a te su da u snu događaji koji se čine u datom trenutku, stvarni, zapravo su fluidni te ih nije moguće doživjeti u zbilji. No, kako dođemo do faze sanjanja? Na navedeno pitanje pokušao je odgovoriti među prvima, američki profesor mentalne i moralne filozofije G. T. Ladd 1892.

¹³ Sadržaj prema Hrvatskom jezičnom portalu, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pogledano: 1.7.2019

¹⁴ Sadržaj prema Obrenović J. Psihofiziologija rada

¹⁵ Sadržaj prema djelu "Myths in dreams, thought in images: An Amazonian contribution to the psychoanalytic theory of primary process", Kracke Waud, u: Tedlock, B (ur), Dreaming: Anthropological and Psychological Interpretations

godine, tako da je istraživao vlastito spavanje. Potom, dolazimo do istraživanja američkog liječnika E. Jacobson koji je 1930. godine primijetio da u fazi spavanja dolazi do pokretanja očiju. Nadalje, ruski fiziolog Nathaniel Kleitman i njegov student Eugene Aserinsky sa sveučilišta u Chicagu točno utvrđuju tu povezanost.¹⁶

2. SNOVI KROZ PRIZMU ZNANOSTI I RELIGIJE

2.1 Snovi i znanost

Kroz određeni period u povijesti, znanost se nije htjela baviti pitanjem sna i sanjanja te je taj dio prepustila religijskim figurama i tako zvanim stručnjacima u to vrijeme. Kroz pojavu dualizma, započinje period govorenja o snovima pa čak i negativno:

"Tada su snovi izbačeni iz sfere razuma, te premješteni u područje iracionalnog iskustva."
(Tedlock, 1992b: 2)

Potom, u 19. stoljeću, ističu se dvojica znanstvenika pod imenom A. Maury i H. de Saint-Denys, no, pojava Freudovog djela "Tumačenje snova", dovodi do revolucije u kojoj se san i snovi kategoriziraju u sferi znanosti.

Temelj Freudove teorije je upravo san na dan– 24.7.1895. Freud sanja sam o Irminoj injekciji. Nakon buđenja je uslijedilo proučavanje sna koje ga je dovelo do teze da se radi o skrivenim željama.¹⁷ Naime, prema Freudu, dolazi do oslobađanja zabranjenih želja koje ne dospiju na površinu u budnom stanju. Zabranjene želje se preoblikuju u nešto prihvatljivo – san. Stevens u svome djelu ukazuje na to da je Freud govorio o sadržaju snova koji ima 2 izvora – iz ostatka sjećanja na prethodni dan i iz sjećanja na djetinjstvo, ali Jung navodi još jedan izvor – kolektivno nesvjesno. Naime, radi se o dijelu nas koji se nalazi negdje u nama i izražava neke od primitivnih značajki.

No, pitamo se; koja je zapravo uloga snova te imaju li snovi uopće ikakvu ulogu u našim životima. Prema Jung, djelu "Čovjek i njegovi simboli", slike koje uviđamo tijekom procesa

¹⁶ Sadržaj teksta prema Horne, Jim "Putovanje snovima: Putovanje kroz znanost o spavanju", 2009: 151- 152

¹⁷ Prema djelu "Private myths: dreams and dreaming" Stevens Anthony: 1996: 35-26

sanjanja su više istaknutije i jasnije nego li u budnome stanju, a razlog je taj što snovi izražavaju nesvjesno:

"Općeniti je zadatak snova da nastoje očuvati psihološki sklad stvarajući građu koja na prikriveni način ponovno uspostavlja potpunu psihičku ravnotežu." (Jung, 1973: 50)

Naime, radi se o neurozi koja se stvara u čovjeku zbog vanjskih predrasuda, osuda te naposljetku vlastitih grešaka gdje nam snovi uspostavljaju balans:

"Ona objašnjava to zbog čega ljudi koji imaju nestvarne ideje ili preveliko mišljenje o sebi, odnosno prave veličajne planove koji su u neskladu s njihovim stvarnim sposobnostima – zbog čega takvi ljudi sanjaju da lete ili padaju." (Jung, 1973: 50)

Dakle, san je nedostatak čovjekove osobnosti.

Otac psihoanalize, Freud¹⁸ kaže da snovi su ti koji dopuštaju, ponekad, na momente napustimo stvarnost. Naime, postoji bezbroj stvari izvan dosega ljudskog poimanja što nas navodi na upotrebljavanje simboličkih naziva kako bi predočili pojmove koje ne možemo shvatiti. Naime, sanjamo ono što je prisutno u našim umovima, ono što se nalazi izvan toka svijesti, u našoj podsvijesti. Skrivenne želje i žudnje koje izlaze na vidjelo tek u procesu sanjanja. Freud kaže kako su snovi zapravo kodirane poruke. Kada govorimo o snovima, za Freuda oni nisu slučajnost. Dakle, povezani su sa svjesnim mislima i problemima tako da nesvjesni duh izražava sebe. Uz Freuda, nailazimo na poznatog teoretičara Carl Jung-a, koji u svome djelu "Čovjek i njegovi simboli" navodi da stupanj zamjećivanja okolnosti ovisi o našim osjetilima te potom dolazimo do praga izvjesnosti koji se javlja u obliku sna. Također, snove kategorizira kao simboliku, odnosno značenja, ali za razliku od Freuda, Jung, snove povezuje s kulturom. Naime, postoje simboli snova koje možemo pronaći u određenim kulturama što nam daje do znanja na usku interakciju navedenih pojmova. Dakle, upravo ti simboli koje možemo susresti u vlastitoj kulturi, se mogu pojaviti u procesu spavanja, odnosno u fazi sanjanja.

U djelu "Čovjek i njegovi simboli" susrećemo pojam slobodne asocijacije koji pravi razliku između Jung-ovih i Freud-ovih teza. Uzevši u obzir da Jung navedeno poriče, kao primjer navodi putovanje na kojemu je prisustvovao njegov kolega koji je i opisao situaciju. Naime, došavši na ciljano mjesto, susreće znakove napisane ćirilicom. Znakovima je pridodavao

¹⁸ Sadržaj prema djelu "Čovjek i njegovi simboli" Carl Jung

svojevrsnu simboliku koja je imala mogućnost da uzburka njegove određene uspomene. Dakle, slobodne asocijacije odvoje od same biti situacije:

"Stoga sam počeo razmišljati o tome ne treba li možda veću pozornost obratiti očiglednom obliku i sadržaju sna, nego dopustiti slobodnim asocijacijama da nas vode kroza splet ideja do kompleksa koji se lako mogu otkriti i drugim sredstvima" (Jung, 1973: 28)

2.2. Tumačenje snova

U tekstu Giradi-Karašulin(2012:27), navedena su dva tipa tumačenja snova. Prvi tip se na poruke "viših sila", odnosno na Bogove, božanstvo i nadnaravne pojave poput demona. Potom, druga teza, odnosno, tumačenje je reakcija na prvo tumačenje.

Tumačenje snova ne nalazimo samo u sanjarici nego i u Bibliji. Kao primjer bih navela san kojeg je ispričao egipatski faraon. Naime, prema Barretu u svome djelu "Snovi"¹⁹ nailazimo na navedenu priču, odnosno najpoznatiji san u kojemu su prikazane sedam zdravih, debelih krava, a njih je pratilo sedam mršavih i bolesnih krava i te mršave su pojele debele krave. Potom, u drugom snu je vidio sedam lijepih klasova kukuruza izraslih iz jednog stabla i sedam tankih je proždrijelo lijepe klasove. Prema Bibliji, ta dva sna znače istu stvar; sedam debelih krava i sedam punih klasova znače sedam godina, a mršave krave i tanki klasovi znače daljnjih sedam godina. Bit će sedam godina kada će u Egiptu sve roditi, a potom slijedi sedam godina kada će zemlja biti neplodna.

2.3. Religija i snovi

U svjetskim religijama, snovi doprinose veliki značaj. Naime, značenje ili simboliku pronalazimo u božanskom otkrivenju. Čitamo li tekstove poput Biblije, Kurana i slično, možemo zamijetiti poveznicu između istih, a radi se o snovima i vizijama. Pomoću snova i vizija moguće je kontrolirati nečije ponašanje u željenom smjeru (Ingram 2015, Le Goff 1993: 262). Osvrnemo li se na Islam, te na samog utemeljitelja, proroka Muhameda, dio u

¹⁹ Sadržaj teksta prema djelu "Snovi" Barret, D.V., (1996.)

Kuranu je otkriven upravo kroz snove. Name, Muhamed je svojim učenicima pripovijedao o vlastitim snovima u kojima je on razgovarao s njegovim Bogom.

Prema autoru Kilborn i Jakelić, u islamskoj kulturi postoje dvije osnovne vrste snova:

1) ruya – važni proročanski snovi koji su poslani od strane Allaha

2) ahlam – snovi koji imaju karakteristiku obmanjivanja i potječu iz drugih izvora

Govorimo li o Bibliji (Stari i Novi zavjet) sadrži nekolicinu tekstova o snovima. Naime, Bog odašilje svoje poruke i zahtjeve narodu te se takve poruke javljaju u snovima Danijela, Jakova i Solomona. Potom, osvrnemo li se na Stari zavjet, snovi se spominju na točno četrdeset i tri mjesta dok Novi zavjet sadrži samo devet zapisa. Nadalje, sve do 3. Stoljeća kršćani povezuju snove s relevantnim događajima koji se tiču ili obraćanja ili mučeništva. Svojom žrtvom mučenici postaju najdostojniji sanjači koji sanjaju najuzvišenije vizije svijeta i budućnosti (ibid.: 272-273)

Uzmemo li u obzir sv. Aurelija Augustina (5. Stoljeće) koji je bio jedan od najutjecajnijih kršćanskih naučitelja. Naime, Aurelije je relevantan za ovu temu zato štošto je podijelio snove na istinite i lažne. Dakle, oni snovi koji su istiniti, smiruju dušu dok lažni snovi rade upravo suprotno, odnosno uznemiruju. Nadalje, kroz godine, Aurelije se osvrće na kritiku snova, što dovodi i crkvu na premišljanje o istom. Potom, do dvanaestog stoljeća, kršćanstvo se drži jedne tipologije koja se tiče izvora sna, a to su božanski, demonski i ljudski. S obzirom na to da izvor snova ostaje i dalje nepoznat, javlja se veliko nepovjerenje prema snovima od strane kršćanstva. (Jakelić 2002: 13, Le Goff 1993: 280-287)

Bez obzira na nekolicinu osuđivanja inkubacije snova, ono je preživjelo. Međutim, kršćanski sveci, poput Sv. Martina (7. Stoljeće) znaju prepoznati od kud dolaze snovi, odnosno jesu li oni od strane Boga ili smo od onih koji stvaraju iluzije. Na temelju takve teze, vjernici se prestaju baviti tumačenjem snova (Le Goff 1993: 278, 282, 289 – 294)

3. ANTROPOLOŠKA ISTRAŽIVANJA SNOVA

Provodeći brojna terenska istraživanja, etnolozi i antropolozi su nailazili na brojne rituale vezane uz snove i sanjanje. Naime, u nekolicini slučajeva, cilj istraživanja se nije ticao snova i sanjanja, ali se sam nametnuo kao takav. Osvrnemo li se na postupak istraživanja snova, doznajemo da antropolozi vrše provedbu kroz proces intervjuiranja. Naime, intervjuiranje se provodi nedugo nakon buđenja. Problematika se javlja u tome što su snovi subjektivne naravi te ih je teško protumačiti kao takve. Potom, snovima se pridodaje epitet kulturno uvjetovanog objekta (Lohnan 2007:48,51)

Tedlock u svome radu govori o tome kako se snovi ne koriste samo za opisivanje ili predviđanje, nego i kao opis trenutnog stanja subjekta bilo ono fizičko, duševno ili jedno i drugo.

San i snovi ostali su do dan danas nepoznanica x koju mnogi teoretičari pokušavaju definirati, te stvoriti tezu koja bi ih konkretno pojasnila. Iz brojnih pokušaja teoretiziranja, došli su do nekolicine teorija koje imaju zanimljivo značenje, no, i dalje mistično i nepoznato. Nadasve, specifičnost im pridodaju različite kulture od kojih svaka ima svoje tumačenje koje se mora ili ne mora nužno razlikovati. Naime, kada uzmemo u obzir terensko istraživanje te pojam sna, možemo uočiti njihovu povezanost, odnosno kompatibilnost. Jedno društvo snove može percipirati kao plod mašte, dok drugo, snove povezuje s vizijama za bližu ili dalju budućnost. Za primjer bih navela iskustvo autorice Hustić(2010:370). Radi se o terenskom istraživanju na temelju kojeg je došla do saznanja da u lovačkom kraju, u kojem je i boravila neki određeni period vremena, znalo se unaprijed kada će nastupiti smrt ili bolest. Naime, simboli ili značenja su se pojavljivali u snovima koji su nagovještavali navedeno. Potom, drugi primjer profesora Guida Sprenger, kojeg navodi u svome djelu²⁰. Također, radi se o terenskom istraživanju u vezi plemena Lamet iz države Laos. Naime, kada etnograf provede određeno vrijeme u određenom društvu koje je dio njegova istraživanja, započinje proces sanjanja "neobičnih" snova, ukazivanja neobičnih vizija i slično. Međutim, profesor je na početku istraživanja, sanjao svoj kraj, obitelj, no, prolaskom vremena, kultura koju je istraživao, započela je svoj utjecaj. Profesor je sanjao ljude s kojima je bio u interakciji, kulturu koja je također postala dio njegova života. Sanjajući jedan san u kojemu je gradio kuću, poglavica

²⁰ Sadržaj prema djelu "Sharing Dreams: Involvement in the other's Cosmology; In Anne Sigfrid Grønseth/Dona Lee Davis (eds.): Mutuality and Empathy: Self and Other in the Ethnographic Encounter. Oxon: Sean Kingston. 50-68

plemena mu je priopćio da je to znak nečije smrti. Nakon nekoliko dana umrla je žena iz profesorove šire obitelji.

Interpretacije snova mogu, a i ne moraju biti različite. No, ovisi od kulture do kulture, kao što možemo zaključiti iz gore navedenih primjera. Osobe koje su provodile istraživanje su pripadnici druge kulture, te snovi koje su sanjali, njima osobno nije predstavljalo jednako simboliku kao i pripadnicima plemena kojeg su istraživali. Naime, najbitniji zadatak antropologa je prihvatiti drugačiji koncept i mišljenja.

Prema Golulet²¹, ukoliko antropolog uzme u obzir u svojoj etnografiji vlastite vizije i snove tijekom provođenja terenskog istraživanja, utoliko i na taj način mogu pomoći u daljnjem istraživanju, te na lakši način shvaćati druge kulture.

4. CILJ, PROBLEM I HIPOTEZA RADA

4.1. Metoda rada

Cilj ovoga rada je doći do saznanja kako određena kultura utječe na interpretaciju snova. Vodeći se time, provela sam istraživačku metodu kako bih došla do potrebnih saznanja. Naime, provela sam anketu koja je podijeljena na neodređeni broj ljudi, no ono što je relevantno za provođenje iste, je da se anketa podjeli određenim skupinama. Pod određenim skupinama ljudi, podrazumijevam sudionike koji obitavaju u dvije različite zemlje koje se znatno razlikuju po kulturi, religiji, podneblju i ostalim relevantnim značajkama koje prave razliku između pojedinca. Države, odnosno kulture koje sam proučavala jesu kršćanstvo, skupine ljudi na području Hrvatske, te Islam, skupine ljudi na području države Turske. Poznato je da religija igra određenu ulogu u tumačenju snova, zanima me kvantitativni podatak pomoću kojega možemo doći do saznanja kolika je to uloga ukoliko uzmemo u obzir ispitanike koji su vjernici, odnosno teisti, te oni koji to nisu, odnosno ateisti. Naime odlučila sam se za kvantitativnu metodu istraživanja kako bih mogla doći do željenih podataka i u drugim zemljama svijeta, te kako bih na temelju dobivenih informacija objasnila

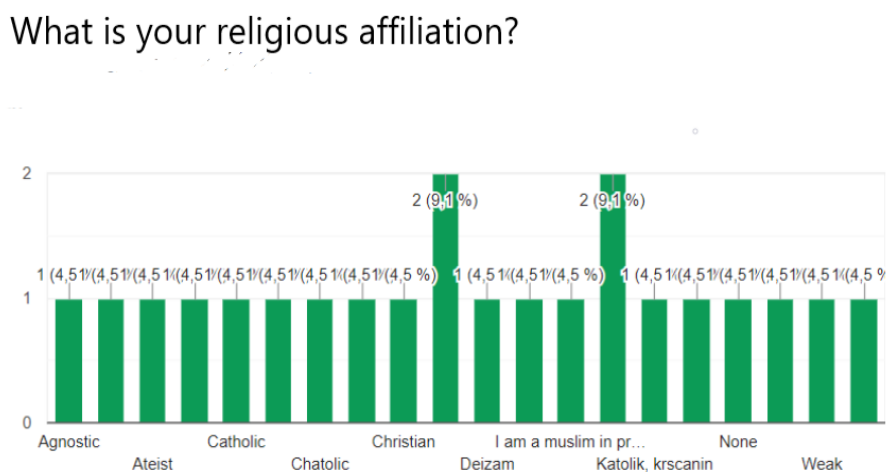
²¹ Sadržaj prema Goulet, J.-G. 1994. Dreams and Vision in Other LifeWorlds. In D.E. Young und J.-G.Goulet, Being Changed by Cross-Cultural Encounters: The Anthropology of Extraordinary Experiences. Peterborough: Broadview Press, S. 16-38.

problematiku ovoga rada. Kvantitativnom metodom možemo doći do jasnijih rezultata ovoga istraživanja. Naime, podatke sam prikazala putem dijagrama u matematičkim iskazima. Anketa je rađena putem Google obrasca koji omogućavaju brži i efikasniji način u provedbi online anketa koje budu dostupne svima. Putem ankete sam htjela provjeriti kako pojedinci percipiraju snove, vjeruju li u simboliku istih, u intuiciju te jesu li upoznati s pojmom paralize sna, te kako simboliziraju određeni primjer sna koji je učestao kod ljudske populacije.

5. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA KROZ PRIZMU ZNANOSTI

"Snovi su psihološki fenomen do kojih se dolazi za vrijeme spavanja, a sastoje se od slika, poruka, nerazumljivih riječi, šifra, simbola sastavljenih u razumljivu ili nejasnu poruku, priču. Njihova je dramaturgija spontana i nekontrolirana." (Degoricia; 2006; 7)

Uzevši u obzir rezultate ankete, došla sam do saznanja koliki utjecaj kultura ima nad interpretacijom snova. Naime, radi se o dvadeset i dva ispitanika. Polovica navedenog broja ljudi pripada i živi na području Hrvatske, te druga polovica živi na području Turske. Druga stavka upitnika se odnosi na to jesu li i uolikoj mjeri religiozni. Rezultati istraživanja pokazuju sljedeće:

5.1 Grafikon prikazivanja religijske opredjeljenosti

Iz prethodnog grafikona možemo iščitati da u provedenom ispitivanju, grupa ispitanika je opredijeljena agnosticizmu, ateizmu, katolicizmu, islamu, te deizmu. Od navedenog, izdvojila bih deizam kao filozofsko stajalište koje zagovara postojanje Boga pri nastanku svijeta, ali nakon nastanka, Bog pa ni božanstvo nemaju utjecaja na događaje u svijetu.²² Potom, da bi imali jasniju sliku podijeljenosti, postoji skala od sedam odjeljaka²³:

- 1) *Strogi teist. Vjerojatnost postojanja Boga je 100 posto. Prema riječima K.G. Jung: "Ja ne vjerujem, ja znam"*
- 2) *Velika vjerojatnost, ali manja od 100 posto. De facto teist: "Ne mogu zasigurno da znam, ali čvrsto vjerujem u Boga i živim uz pretpostavku da on postoji"*
- 3) *Više od 50 posto, ali ne više od toga. Tehnički se radi o agnostiku koji teži teizmu: "Jako sam nesiguran, ali sam sklon da vjerujem u Boga."*
- 4) *Točno 50 posto. Potpuno neutralan agnostik: "Potpuno je jednaka vjerojatnost da Bog postoji i da ne postoji."*
- 5) *Manje od 50 posto, ali ne puno manje. Tehnički se radi o agnostiku koji naginje ateizmu: "Ne znam da li Bog postoji, ali sam sklon skepticizmu."*
- 6) *Jako niska vjerojatnost, ali veća od nule. De facto ateist: "Ne mogu zasigurno znati, ali mislim da Bog vjerojatno ne postoji i živim uz pretpostavku da ga nema."*
- 7) *Strogi ateist: "Znam da nema Boga, jednako sam u to uvjeren kao i Jung koji "zna da Bog postoji."*

Na temelju navedenog, izdvojila bih odgovore ne toliko religioznih ispitanika koji su bili podloženi intervjuiranju. Naime, pitanje je na koji način percipiraju snove.

Ispitanik pod brojem 1. koji se izrazio kao ateist, a živi na području Turske, odgovorio je sljedeće:

"Refleksije onoga čega nismo svjesni ili nam je u podsvijesti"

Naime, prethodni odgovor možemo usporediti s Freudovim teorijama koje zagovaraju da su snovi "kraljevski put" u nesvjesno. Dakle, kroz snove možemo uvidjeti nesvjesne misli pojedinca kao i što je Freud naveo u svome djelu "Interpretacija snova". Uviđamo da prilikom nereligioznog opredjeljenja, ispitanik se poistovjećuje s Freudovim tezama i zagovara

²² Sadržaj prema hrvatskoj enciklopediji, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14254>
pogledano: 15.7.2019

²³ Sadržaj prema djelu "Iluzija o Bogu", Richard Dawkins, http://www.heliks.rs/assets/text/zob5_odlomak.pdf

nesvjesno kao razlog sanjanja. Potom, sljedeći ispitanik s područja Hrvatske, koji je okrenut ka deizmu, odgovorio je sljedeće:

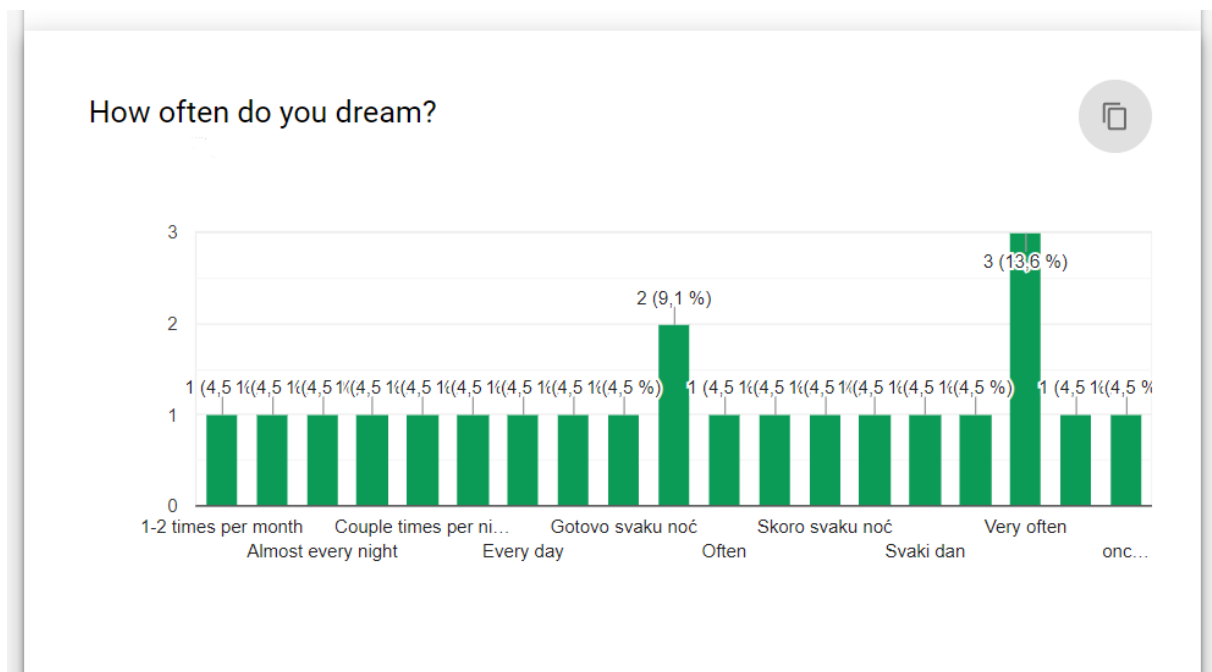
"Snovi su čudesni, ali ne smatram da imaju utjecaj na budućnost sanjača ili njegovih bližnjih jer kad razmislim, i psi su ti koji mogu sanjati!"

Iz navedenoga, ispitanik je svojim odgovorom potvrdio svoju opredijeljenost ka deizmu. Naime, vjeruje u nastanak svijeta od strane viših sila, ali ne vjeruje u daljnji utjecaj na budućnost pa tako ni u simboliku snova. Međutim, dolazimo do ispitanika s područja Turske, koji je skeptik, odnosno agnostik, te njegov odgovor na percipiranje snova glasi:

"Snove percipiram kao poruke od strane naše podsvijesti koje se odašilju sanjaču, a sanjač je taj koji ih treba dekodirati, te shvatiti što njegov um želi."

Ispitanik koji je ujedno i skeptik u vezi postojanja Boga i božanstva ipak vjeruje u simboliku koja prema Eliade, u knjizi "Mythos and Logos", simboli i vrijednosti su datosti prema kojima religijsko iskustvo dolazi do izražaja.

Sljedeći rezultati ankete odnose se na učestalost sanjanja ispitanika, te na koji način objašnjavaju određenu simboliku u snovima.

5.2 Grafikon prikazuje učestalost sanjanja ispitanika

Potom, želim prikazati simboliku sna u kojemu subjekt pada niz liticu, te san u kojemu subjekt vidi vodu/more. Naime, rezultati ankete prikazuju kako ne toliko religiozni ispitanici, odnosno, ateisti, agnostici, deisti ne vjeruju u simboliku, odnosno nisu upoznati što bi navedeni primjeri snova značili, te je nevezano u kakvoj kulturi su odrasli, odnosno, s kojom kulturom žive. Jedan od odgovora usko je vezan sa znanstvenim teorijama:

"Padanje se sanja u prvoj fazi sna kada se mišići opuštaju, a mozak još uvijek radi, odnosno još uvijek je budan, te ukoliko dođe do neke određene stavke prilikom koje se naši mišići zgrče na sekundu i mi se probudimo sanjajući da padamo. Što se tiče sanjanja vode, nisam do sad imao takve snove (možda jer živim na otoku), pa ni nemam nikakvo znanstveno objašnjenje za isto,"

Navedeno mogu povezati sa znanstvenim objašnjenjima snova koja su navedena u prethodnim poglavljima. Naime, ispitanik koji nije religiozan, zagovornik je znanstvenih objašnjenja kao i što je bilo za očekivati.

Potom, navela bih nekoliko zanimljivih odgovora od strane teista s područja Hrvatske:

"Sve što sanjamo je subjektivno, te naše misli, odnosno, um nam pokušava nešto prenijeti. Na primjer: ukoliko sanjam vodu, mislim da se to odnosi na moj dom jer živim na otoku, ali za nekog drugog može imati posve različito značenje."

"Smatram da sanjamo navedene snove ako smo uzrujani i nervozni."

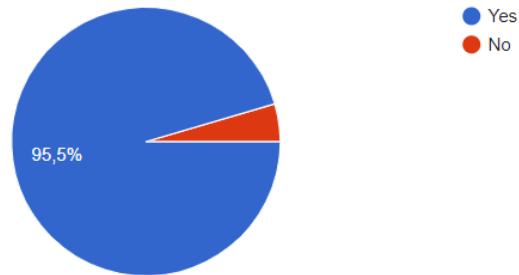
"Ukoliko sanjam vodu, utoliko sam opušten, miran i 'high-spirited', te u mirnom okruženju'."

"Snovi o padanju uvijek mi se dešavaju u početnim fazama spavanja i kada se ne osjećam sigurno u svojoj okolini."

Ono što možemo uvidjeti je da subjekti, odnosno, ispitanici kroz svoje odgovore ukazuju da se snovi događaju na temelju onoga što ih okružuje, te kako se osjećaju u datom trenutku. Naime, navedeno mogu povezati s antropološkim istraživanjima snova u prethodnim poglavljima kada sam navela primjere etnografa koji su sanjali posve drugačije snove prilikom istraživanja na nekom drugom terenu koji je ujedno povezan s drugačijom kulturom. Ono što želim reći je da, snovi i njihovo značenje prema navedenome, uveliko ovise o okolini, a ne toliko o religiji, iako ne možemo isključiti utjecaj religije u velikoj količini jer na temelju datih primjera poput padanja, povezuje se s lošim aspektima, bilo od strane pripadnika Islama ili pripadnika Kršćanstva.

Sljedeće pitanje u anketi se odnosi na intuiciju. Naime intuicija je spoznavanje ili izravno shvaćanje, nešto na što nam ukazuje naša podsvijest.²⁴

Do you believe in intuition?

5.3 Grafikon prikazuje postotak vjerovanja u intuiciju

Gerd Gigerenzer je proučavao intuiciju, te u njegovom djelu "Snaga intuicije" možemo uočiti poneke zanimljivosti o istoj, te koliku važnost ima prilikom donošenja odluka²⁵:

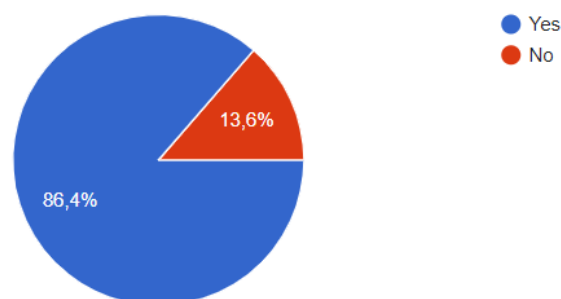
"Nesvjesni dio našeg uma može odlučiti bez nas - našeg svjesnog ja –i poznavati razloge , a da pri tome, kao u Harryjevom slučaju, ne bude svjestan da je odluka već donesena."

Međutim, osim u literaturi, o intuiciji sam imala priliku saznati i u psihologiji, odnosno kolegiju "Psihologija svijesti", te saznati da istu povezuju i sa šestim čulom. Naime, ta informacija me je dovela do toga da u ovo istraživanje uključim i pojam *paralize sna*.

²⁴ Sadržaj prema hrvatskoj enciklopediji, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27697> pogledano: 10.8.2019

²⁵ Sadržaj prema djelu "Snaga intuicije", Gerd Gigerenzer <http://mudrac.ffzg.hr/~dpolsek/snaga%20intuicije%201%20poglavlje%20algoritam.pdf>

Do you know what is "sleep paralysis"?

5.4 Grafikon prikazuje postotak znanja o pojmu "paralize sna"

Postoje dva objašnjenja paralize sna ili paralize spavanja. Naime, radi se o znanstvenom i duhovnom objašnjenju. Prema znanosti, paraliza sna je u kategoriji poremećaja s prekomjernom pospanošću, odnosno, narkolepsijom. Prisutne teškoće su: prekomjerna dnevna pospanost, razdoblja neodoljive pospanosti, katapleksija, paraliza spavanja, hipnagogne halucinacije, automatsko ponašanje te narušeno noćno spavanje. (Rite, Ruddy i Negal, 2003.) Katapleksija i paraliza sna nastaju na temelju miješanja budnosti i REM sna – tijekom paralize sna, osoba se probudi iz sna, a inhibicija motoričkih neurona nije prekinuta. Naime, osoba je budna, popraćena halucinacijama poput nadnaravnih pojava, te nema mogućnost pokreta, odnosno, osoba je "paralizirana".²⁶

"U pitanju je bolesnik koji je potpuno budan i očuvane svijesti, ali je dijelom zadržao karakteristiku REM stadija spavanja, tijekom kojeg se sanja." (Janković, 2014:24)

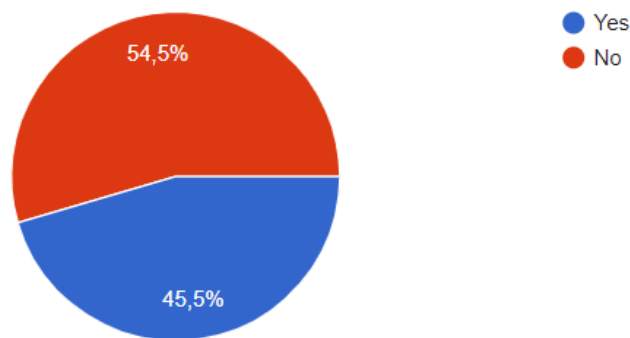
Prema znanosti, odnosno kolegiju "Psihologija svijesti", čimbenici koji mogu dovesti do navedenog stanja jesu insonomia, poremećen bioritam i nepravilni vremenski obrasci spavanja, obiteljska povijest, spavanje na leđima, psihički problemi, droga, alkohol i masna hrana prije spavanja. Potom, dolazimo do duhovnog objašnjenja koji se temelji na tome da osobe koje nisu tragatelji za Bogom, u većini slučajeva dožive paralizu sna. Naime, osoba ne halucinira nego je zapravo napadnuta od strane viših sila koje napadaju zbog traženja osvete,

²⁶ Sadržaj prema autoru Janković, <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0351-2665/2014/0351-26651402017J.pdf>
pogledano, 4.9.2018

pokušaja zadovoljenja osobnih želja/žudnji, pronalaženja zadovoljstva u mučenju drugih ili ometanje tragatelja za Bogom.

Did you ever had that experience?

100% (n=10)

5.5 Grafikon iskazivanja iskustva *paralize sna*

Naime, pute ankete sam došla do saznanja da tragatelji za Bogom i suprotno, nisu determinirani tako da dožive paralizu sna ako nisu vjernici. Dakle, ispitanici koji jesu i oni koji to nisu, doživjeli su paralizu sna u podjednakom postotku. Istaknula bih odgovor ispitanika iz Turske koji je pripadnik Islama i nije doživio paralizu sna, ali je zagovaratelj teze da ljudi moraju u nešto vjerovati ako žele pobjeći od realnosti. Navedeno možemo usporediti s Marxovom tezom koja je jednaka i glasi da je religija izvor utjehe i bijeg od surove realnosti. Potom, još jedna zanimljivost je da vjernici s područja Hrvatske nisu toliko opredijeljeni ka duhovnom objašnjenju paralize sna, dok vjernici s područja Turske u većini zagovaraju tezu da mora postojati nešto više od znanosti.

Dovodimo li se do pitanja da kršćani s područja Hrvatske *vjeruju* samo da bi pobjegli od surove realnosti kao što je i naveo sam Marx? Ne možemo odgovoriti s sigurnošću. No, sigurno je da snovi ostavljaju određeni utjecaj na sanjača, te da živimo u svijetu kada se možemo pronaći u svemu, pa tako i u vjeri ili praznovjerju.

Istaknula bih ispitanika koji je opisao jedan svoj san, te način na koji ga je on doživio i odredio simboliku istog:

Pozdrav, moje ime je Mario, a ovo je san koji želim podijeliti s vama. Tijekom studiranja odlučio sam se za Erasmus u Varšavi. Tamo sam i otišao. No, naravno, bilo je potrebno nekoliko dana, pa čak i tjedana prilagodbe na novi životni prostor, ljude, kulturu. Zanimljivo je da sam tijekom tih dana imao snove koji su zapravo predstavljali intuiciju, a takve snove nikada prije nisam sanjao. San koji mi je ostao urezan u sjećanju odvija se u spilji na nepoznatom području. U toj spilji boravili smo cimer i ja, te odmarali na svojim krevetima koji su ličili na sve, a samo ne na krevete. Vodili smo čudan razgovor u kojemu mi je cimer priopćio kako je nestala njegova kartica, te se mora vratiti kući jer nema sredstava s kojima može plaćati hranu. U snu smo tragali za karticom određeno vrijeme dok nismo došli do nekog potoka i tu sam se probudio. Par dana kasnije, cimer i ja smo istraživali grad i došli do nekog lijepog parka s jezerom te je cimer odlučio otići do obližnje trgovine da kupi neku cugu. Pri povratku dolazio je praznih ruku i priopćio mi kako nešto nije u redu s njegovom karticom i kako ne može podizati novce s računa. Naravno, riješio je problem u par dana i nije se vratio kući kao u snu haha, ali ostao sam šokiran koliko je događaj na javi bio povezan s mojim snom. Mogu reći da snovi imaju povezanost s nečim više i da ih ne bi samo objasnio kroz prizmu znanosti iako nisam neki vjernik.

Kroz navedeni san i događaje koje nam je opisao ispitanik u intervju, možemo istaknuti kako naša podsvijest, intuicija, a potom i okolina služe kao čimbenici u kreiranju naših snova, a da religija nije veliki čimbenik u kreiranju istih kao i što sam smatrala prije istraživanja.

6. ZAKLJUČAK

Snovi, mistik koji okupira trećinu našeg života, te nam je poznat još iz daleke povijesti ljudskog postojanja, ali ne dovoljno da bi ušli u materiju istog. Nekolicina teoretičara, etnologa, pokušava spoznati i objasniti navedeni pojam. Smatram da svatko od nas ima potpuno pravo percipirati snove na način koji želi, te kako se osjeća u datom trenutku. Svatko od nas daje ulogu vlastitome snu i pridodaje simbole za koje smatra da su relevantni. Međutim, netko snove može shvatiti kao sasvim nebitnom fazom sanjanja koja se desi jer je upravo tako determinirano. Naime, bit i srž je u slobodi shvaćanja i prihvaćanja snova kao takvih.

U uvodnom djelu rada htjela sam objasniti i približiti pojam kulture, sna i religije. Opće je poznato da ni za jedan od tri navedena pojma ne postoji točna i konkretna definicija, pa ih zato smatram kompleksnim pojmovima. Svaka kultura posjeduje značajke, a neke od njih jesu simboli, jezik, norme i vrijednosti. Sve navedeno je neophodno za društveni život, odnosno kultura je ta koja je temelj onoga što izgrađujemo tijekom života. Obrazac ponašanja, govorenja, obrazovanja...Potom, nailazimo na pojam religije koji je jedna velika nepoznanica do danas, a vjerujem i u budućnosti. Pitamo se "Tko smo?", a na to pitanje nam može odgovoriti religija ako smo pripadnici iste. Međutim, znanost je uvijek prisutna i logički prihvatljivija kada tražimo odgovore, ali može li odgovoriti na sva pitanja koja ljudski um propitkuje stoljećima? Ne može u potpunosti i zato dolazi do borbe između te dvije strane, odnosno religije i znanosti. Susrećemo teze Freuda, Eliade, Durkheima, Marxa koji percipiraju religiju na različite načine. Nakon religije, dolazimo do temelja ovoga rada, a to su snovi. Pojam snova je zaokupirao nekolicine istraživača, psihologa, antropologa, te mnogih drugih teoretičara i upravo iz tog razloga postoje razne teorije zašto mi sanjamo. Prema znanosti snovi su usko vezani za procese u našem mozgu i nemaju nikakvu drugu ulogu u našem životu, a prema drugim teorijama, snovi imaju veliki utjecaj na naš život.

U drugom poglavlju nastojim prikazati snove kroz prizmu znanosti i religije. Naime, predstavila sam razne teorije i mišljenja različitih teoretičara kako bi prikupila što više relevantnijih informacija u vezi pojma sna. Ono što bih htjela istaknuti jesu Freudove i Jungove teze. Sanjamo ono što je prisutno u našim umovima, ono što je u našoj podsvijesti. Razlika između Junga i Freuda je ta da Jung, snove povezuje s kulturom. Potom sam se osvrnula na tekstove poput Biblije i Kurana gdje možemo zamijetiti poveznicu između istih, a

radi se o snovima i vizijama gdje Bog odašilje svoje poruke i zahtjeve narodu, te se takve poruke javljaju u snovima.

Antropološka istraživanja snova je poglavlje u kojem opisujem pojedina istraživanja etnologa na terenu. Dakle, prema istraživanjima interpretacije snova mogu, a i ne moraju biti različite. Relevantna činjenica je da osobe koje su provodile istraživanje su pripadnici druge kulture, te snove koje su sanjali, njima osobno nije predstavljalo jednaku simboliku kao i pripadnicima plemena kojeg su istraživali.

Četvrto poglavlje se odnosi na cilj, problem i hipotezu rada. Naime, cilj rada je bio doći do saznanja na koji način određena kultura utječe na interpretaciju snova. Provela sam istraživačku metodu, odnosno provela sam anketu između određenih skupina. Radi se o sudionicima iz dvije različite zemlje koje se znatno razlikuju po kulturi, religiji, podneblju. Naime, riječ je o Hrvatskoj i Turskoj. Istraživala sam ispitanike koji jesu vjernici, te one koji to nisu da saznam kolika je uloga religije u percipiranju snova.

Anketa je rađena putem google obrasca, a osim ankete provela sam intervjuiranje, te došla do različitih rezultata. Naime, rezultati istraživanja prikazuju da grupa ispitanika je opredijeljena agnosticizmu, ateizmu, katolicizmu, islamu i deizmu. Naime, ispitanici su davali različita mišljenja, a poneka su se čak podudarala s tezama ponekih teoretičara navedenih u jednom od poglavlja. Za primjer bih navela ispitanika koji zagovara nesvjesno kao razlog sanjanja isto kao i Freud. Ovo istraživanje je pokazalo kako svatko od ispitanika ima subjektivno mišljenje o ulozi snova, te možemo uočiti da religija ne igra toliko relevantnu ulogu. Ono što je relevantno jest upravo kultura i podneblje na kojem se subjekt nalazi jer većina sanja ono što ih okružuje, te situacije u kojima se nalaze, a to sve bih povezala s našom podsvijesti. Smatram da svatko od nas sanja snove koji potiču našu kreativnost u shvaćanju svijeta i onoga što nas okružuje. Ni sami ispitanici kao ni nekolicina istraživača, pa ni ja nismo u potpunosti sigurni što zapravo predstavljaju snovi, a to nam ukazuje na kompleksnost snova kao što sam navela i na početku samoga rada. Hoće li nam budućnost, ubrzani rast tehnologije i velikih saznanja otkriti najsitniji detalj snova ili neće, ostaje pitanje, ali bit je da se opustimo i prepustimo vlastitim mislima i htijenjima u svemu, pa i u snovima.

7. BIBLIOGRAFIJA

- 1) Bošnjak, B., (1987.), Filozofija i kršćanstvo: racionalna kritika iracionalnog shvaćanja, Zagreb, Stvarnost.
- 2) Ćorić, Š. Š. (2003.), Psihologija religioznosti. Jastrebarsko: Naklada Slap
- 3) Degorica, Ž., (2006.), Narodna sanjarica, Zagreb: Centrum d.o.o.
- 4) Duda D., (2006) Politika teorije: Zbornik rasprava iz kulturalnih studija, Zagreb
- 5) Durkheim, E., (1982.) Elementarni oblici religijskog života, Prosveta, Beograd
- 6) Eliade, M., (2015.), Slike i simboli, Factum izdavaštvo, Beograd
- 7) Girardi-Karšulin, M., (2012.), Što su snovi?. U: Prostori snova, ur. Živa Benčić i Dunja Fališevac, 27- 41. Zagreb: Disput
- 8) Haralambos, M., (1989.), Uvod u sociologiju, Zagreb, Globus.
- 9) Heler, A., (1981.), Vrednosti i potrebe, Nolit, Beograd
- 10) Horne, J., (2009.), Putovanje snovima: Putovanje kroz znanost o spavanju, Algoritam, Zagreb
- 11) Kracke, W., (1992.), Myths in dreams, thought in images: An Amazonian contribution to the psychoanalytic theory of primary process u: Tedlock, B. (ur.) Dreaming: Anthropological and Psychological Interpretations (str. 31-54), School of American Research Press, Santa Fe, New Mexico
- 12) Kracke, Waud H., (2003.), Dream: Ghost of a Tiger, A System of Human Words u: Mageo, J. M. (ur.) Dreaming and the Self, New Perspectives on Subjectivity, Identity, and Emotion (str. 155-164), State University of New York Press, Albany
- 13) Obrenović, J., (2003.),: Psihofiziologija rada. Filozofski fakultet: Niš
- 14) Palmer, M., (2001.), The Question of God: An introductory Commentary and Sourcebook, London and New York
- 15) Parker, J. & Parker, D., (1987.), Snovi. Izdavačka radna organizacija RAD: Beograd
- 16) Reite, M., Ruddy, J. , Nagel, K., (2003.), Evaluacija i liječenje poremećaja spavanja. Naklada Slap: Zagreb

- 17) Dawkins, R., (2006.), Iluzija o bogu. Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb
- 18) Silić, J., (1999.), Nekoliko misli o normi. U: Norme i normiranje – Zbornik radova, ur. M. Samardžija. Zagreb: Matica hrvatska, 203-211
- 19) Sprenger, G., (2000.), Sharing Dreams: Involvement in the Other's Cosmology; In Anne Sigfrid Grønseth/Dona Lee Davis (eds.): Mutuality and Empathy: Self and Other in the Ethnographic Encounter. Oxon: Sean Kingston
- 20) Stevens, A., (1996.), Private myths: dreams and dreaming, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts
- 21) Tedlock, B., (1992.), Dreaming and dream research u: Tedlock, B. (ur.) Dreaming: Anthropological and Psychological Interpretations (str. 1-30), School of American Research Press, Santa Fe, New Mexico
-

POPIS IZVORA

- 1) Hrvatski jezični portal, (n.d.): <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> pristupljeno preko interneta
- 2) Hrvatski leksikon, (n.d.): <https://www.hrleksikon.info/definicija/epifenomen.html> pristupljeno preko interneta

POPIS PRILOGA

- 5.1 Grafikon prikazivanja religijske opredjeljenosti
- 5.2 Grafikon prikazuje učestalost sanjanja ispitanika
- 5.3 Grafikon prikazuje postotak vjerovanja u intuiciju
- 5.4 Grafikon prikazuje postotak znanja o pojmu "paralize sna"
- 5.5 Grafikon iskazivanja iskustva *paralize sna*

SADRŽAJ

- SAŽETAK

1. UVOD

1.1 Što je uopće kultura?..... 1

1.2 Pojam religije..... 4

1.3 Što su snovi?..... 7

2. SNOVI KROZ PRIZMU ZNANOSTI I RELIGIJE

2.1 Snovi i znanost..... 9

2.2 Tumačenje snova..... 11

2.3 Religija i snovi..... 11

3. ANTROPOLOŠKA ISTRAŽIVANJA SNOVA..... 12

4. CILJ, PROBLEM I HIPOTEZA RADA

4.1 Metoda rada..... 14

5. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA KROZ PRIZMU ZNANOSTI..... 15

6. ZAKLJUČAK..... 23

7. BIBLIOGRAFIJA..... 25